

Drie scenario's voor een nieuw businessmodel voor de verkoop van digitale content ten behoeve van Elektronische Leeromgevingen

Het resultaat van een onderzoek in opdracht van SPH-uitgevers

Isabelle Langeveld – Helder & Wijzer
Susan Krieger – Smart Principles

Juni 2004

Inhoudsopgave

Drie scenario's voor een nieuw businessmodel voor de verkoop van digitale content ten behoeve van Elektronische Leeromgevingen	1
Het resultaat van een onderzoek in opdracht van SPH-uitgevers	1
Samenvatting	3
Huidig gebruik van de ELO en verwachte toepassing in de komende drie jaar	3
Eisen aan aanlevering	4
Mogelijkheden voor verrekening	4
Voorkeuren voor verrekeningsystemen	5
Aansluiting tussen verrekening en beveiliging	5
Uitwisseling tussen hogescholen	5
Onderzoeksmethode	6
De contentketen als uitgangspunt	6
Vijf lange gesprekken en vele telefoontjes en mails	8
Confronterende stellingen in plaats van open vragen	8
Scenario's	8
Scenario A De sturende vernieuwers	9
1. Ontwikkeling onderwijs met gebruik van de ELO	9
2. Oriëntatie op bruikbare materialen	11
3. en 4. Een voorselectie maken en vervolgens een keuze	13
5. Uitgever stelt de content ter beschikking aan de klant via een verkoopkanaal	13
6. Betaling en import van leereenheid	15
7. Gebruik van content	15
8. De uitgever ontvangt de betaling	15
Scenario B De tastende experimentelen	15
1. Ontwikkeling onderwijs met gebruik van de ELO	15
2. Oriëntatie op bruikbare materialen	16
3. en 4. Een voorselectie maken en vervolgens een keuze	16
5. Uitgever stelt de content ter beschikking aan de klant via een verkoopkanaal en 6. Betaling en import van leereenheid	17
7. Gebruik van content	17
Scenario C De afwachters	18
1. Ontwikkeling onderwijs met gebruik van de ELO	18
2. Oriëntatie op bruikbare materialen	18
3. en 4. Een voorselectie maken en vervolgens een keuze	18
5. De uitgever stelt de content beschikbaar via een verkoopkanaal en 6. Betaling en import van leereenheid	18
7. Gebruik van content	19
Bijlage Stellingen onderzoek SPH-Competent	20
Ontwikkelen van onderwijs in de ELO	20
Selectiemogelijkheden	21
Afrekenen	21
Technisch	22

Samenvatting

De opdrachtgever van dit onderzoek heeft ons gevraagd een inventarisatie te maken van de volgende aspecten van de import van content van uitgevers in een elektronische leeromgeving (ELO):

1. het huidige gebruik van de elektronische leeromgeving (ELO);
2. de plannen voor toepassing in de komende drie jaar;
3. de eisen aan de aanlevering van content (drager, programma en standaarden) voor gebruik in de ELO;
4. mogelijkheden van verrekening van content;
5. de voorkeuren van beslissers voor verschillende verrekensystemen (betaalsoftware en geldstroom uitgever-student of uitgever-hogeschool);
6. de aansluiting tussen wijze van aanlevering, verrekening en beveiliging tegen illegaal downloaden of kopiëren;
7. uitwisseling van kennis tussen hogescholen over de import van content.

Tijdens ons onderzoek hebben we op deze aspecten van een nieuw business model gezocht in bronnen op internet en we hebben ze aan de orde gesteld bij onze respondenten. Dit waren over het algemeen docenten van de vijf betrokken SPH-opleidingen en ICT-coördinatoren (zie verder de paragraaf Onderzoeksmethode).

Uit ons onderzoek is gebleken dat er zeer veel alternatieve invullingen zijn van deze aspecten; verschillen in onderwijspraktijk en verschillen in visie, zowel tussen de hogescholen, als tussen docenten en medewerkers van één opleiding of instituut. Ook is gebleken dat de ervaringen met het gebruik van een ELO in het onderwijs nog vrij beperkt zijn. Het gevolg daarvan is dat veel respondenten onze vragen hebben beantwoord op basis van speculatie over de toekomst. Hun meningen zijn over het algemeen niet gebaseerd op praktijkervaring met content in de ELO. Geen verrassing waarschijnlijk, maar wel een situatie die het lastig maakt een eenduidig antwoord te geven op de vraag hoe het ideale business model eruit ziet, of die het mogelijk maakt nu al een Programma van Eisen op te stellen waaraan de digitale producten van de SPH-uitgevers moeten voldoen. Dit is pas mogelijk als de opdrachtgevers een besluit hebben genomen over het scenario dat ze willen gaan volgen.

Toch durven we op basis van de verzamelde informatie bij een aantal aspecten conclusies te trekken.

Huidig gebruik van de ELO en verwachte toepassing in de komende drie jaar

Het huidige gebruik is bij de meeste opleidingen nog beperkt tot een aantal experimentele modules in de ELO, die zijn gemaakt door docenten met een voortrekkersrol. Vrijwel alle respondenten verwachten echter dat het arrangeren van onderwijs in de ELO, en dagelijks gebruik van de ELO voor communicatie met studenten, voor de meerderheid van de docenten binnen een jaar of drie praktijk zal zijn. Daarbij zal veel behoefte zijn aan digitale content van uitgevers.

Eisen aan aanlevering

De drager waarop de content wordt geleverd, is niet relevant. Het is geen criterium voor de keuze. Als het maar gemakkelijk te importeren is door docenten met enige affiniteit met de pc, of door systeembeheerders. Het handigste platform voor het aanbod lijkt ons een website waarvandaan de content gemakkelijk door de docent kan worden gedownload. Denk daarbij aan een wizard die de docent helpt met het importeren in de ELO van de juiste bestanden in het juiste formaat.

De bestandsformaten moeten kunnen worden geopend met de software die de meeste hogescholen op het netwerk hebben staan: Office, Windows Media Player en Quicktime. Voor grote videobestanden hebben hogescholen een server nodig waarop streaming video kan worden bekeken. Heeft de hogeschool deze niet zelf, dan zou de uitgever de bestanden kunnen laten bekijken op zijn eigen server.

De bestanden moeten volgens een internationale standaard 'ingepakt' worden. Vooral nog lijkt dit SCORM te zijn. Een bestand dat volgens deze standaard is aangemaakt, kan in elke ELO worden geïmporteerd. Topshare (Ede) is op dit moment nog een uitzondering, maar de programmeurs van deze ELO zijn de import van SCORM-bestanden aan het onderzoeken.

Mogelijkheden voor verrekening

Respondenten hebben een voorkeur voor een vorm van verrekening die zoveel mogelijk lijkt op de hen nu vertrouwde wijze van verrekening. Er moet een tussenpartij zijn die de content aan de gebruikers distribueert en die de betalingen bij hen incasseert, zoals de boekhandel. De boekhandel heeft echter nog geen enkele ervaring met het optreden als tussenhandelaar voor digitale content. Daardoor kan de boekhandel op dit moment nog geen rol spelen.

Respondenten stellen de volgende voorwaarden aan de verrekening:

1. Ze willen niet zelf bij studenten betalingen incasseren op het niveau van één gebruikte leereenheid. Wel is de mogelijkheid bespreekbaar dat de student de opleiding eenmaal per jaar een bedrag betaalt voor het gebruik van alle content in de leeromgeving. De opleiding (of het bedrijfsbureau) zal dan ook eenmalig het gebruik willen afrekenen van alle leereenheden van een aanbieder.
2. Ze willen niet worden verrast door de kosten. Dit betekent dat er nooit een 'open einde'-afspraken kan worden gemaakt, waarbij de hogeschool door de uitgever de rekening krijgt gepresenteerd voor de content die de studenten hebben gebruikt. De kosten moeten vooraf kunnen worden begroot. In het geval van harde afspraken over de te betalen vergoeding, zijn respondenten bereid voorafgaand aan het gebruik te betalen.
3. Afrekening moet op een zo hoog mogelijk aggregatieniveau geregeld kunnen worden. Dat wil zeggen voor zoveel mogelijk content en studenten tegelijk, zodat de administratieve lasten beperkt blijven.
4. Uitgevers moeten zich servicegericht en vraaggericht opstellen en zich openstellen voor de werkwijze binnen de hogeschool. De verrekening moet worden gezien als een zaak die allen aangaat.
5. Ze willen niet dat studenten worden gedwongen te betalen voor content die ze misschien niet zullen gaan gebruiken.

De meeste respondenten stellen de *aanbieders* verantwoordelijk voor het organiseren van een betaalsysteem dat de opleiding administratief en financieel zoveel mogelijk buiten schot laat. Tegelijkertijd willen ze erg graag dat er een heldere regeling komt en ook dat er snel meer aanbod van goede content komt. Daarom willen ze graag op een open en gelijkwaardige manier met de uitgevers in overleg treden over een business model waarin alle opties bespreekbaar zijn en waarin ten slotte alle partijen zich kunnen vinden.

Voorkeuren voor verrekenstystemen

De respondenten hebben zelf geen voorkeuren. Eerst moeten er principiële afspraken worden gemaakt en daarna kan een betaalsysteem worden gekozen. Het werken met licenties op verzamelingen van leereenheden wordt door de meeste respondenten acceptabel gevonden.

Aansluiting tussen verrekening en beveiliging

Beveiliging is geen issue voor de respondenten. De verantwoordelijkheid voor goed gebruik dient bij de gebruikers te liggen. Dit zal deels een kwestie zijn van vertrouwen bij de uitgever, en deels een kwestie van kennis bij de gebruiker. Een citaat uit het zeer lezenswaardige artikel 'Van 'copy-paste' naar collectieve licenties: Digitale auteursrechten en het hoger onderwijs' van Edusite (www.edusite.nl/edusite/specials/13151): 'Het komt wel eens voor dat docenten materiaal opnemen in een ELO zonder toestemming te vragen aan rechthebbenden. Volgens Renger Ritzema, die zich als juridisch medewerker van de Rijksuniversiteit Groningen onder meer bezighoudt met digitale auteursrechten, gebeurt dit echter eerder uit onwetendheid dan uit kwade wil. Bovendien is het soms erg moeilijk om de rechthebbende te vinden. Vooral bij filmfragmenten en foto's is dat het geval.'

CEDAR (Centrum voor Dienstverlening Auteurs- en Aanverwante Rechten) en haar stichtingen LIRA en PRO houden zich bezig met het opsporen van onrechtmatig gebruik van auteursrechtelijk beschermd digitaal materiaal. Websites die de Auteurswet overtreden kunnen afgesloten worden. Het opleidingsmanagement zal niet willen riskeren dat hun ELO wordt gesloten.

Zodra er voor de content is betaald en de content in de ELO staat, wordt de autorisatie vanzelf geregeld. Een student kan immers alleen met een inlogcode en een wachtwoord toegang krijgen tot de ELO, en dan nog alleen tot dat gedeelte dat voor hem is bestemd. Als er is betaald voor het gebruik door een bepaalde studentengroep, is beveiliging niet meer nodig. Studenten buiten de groep hebben de content immers niet nodig.

Accounts die nodig zijn voor autorisatie kunnen worden gekoppeld aan het LDAP-nummer van studenten. Dit is een identificatiecode die wordt gehanteerd door alle instellingen die met onderwijs te maken hebben.

Uitwisseling tussen hogescholen

Uitwisseling van informatie is er wel; uiteraard binnen SPH-Competent-verband. Content wordt nog weinig uitgewisseld. Het management van opleidingen lijkt minder gericht te zijn op delen van materiaal dan docenten zelf.

De respondenten van Windesheim geven wel aan te willen samenwerken bij het ontwikkelen van content, als uitgevers niet spoedig met meer aanbod komen, tegen goede condities. Ook is overwogen om met een aantal opleidingen gezamenlijk op te treden als inkoopcombinatie die onderhandelt met de uitgevers.

Onderzoeksmethode

We baseren onze uitspraken in dit rapport op de informatie die we hebben verzameld in gesprekken met docenten en andere vertegenwoordigers van hogescholen, en in gesprekken met dienstverleners als SURF en Kennisnet. Ook de websites van de hogescholen (www.oro.hva.nl biedt veel inzicht) en de dienstverleners hebben gediend als informatiebron (www.surf.nl, www.surfdiensten.nl, www.kennisnet.nl, www.du.nl). Ten slotte hebben we nog een aantal websites bezocht op het gebied van hoger onderwijs en ICT, waarvan www.edusite.nl de meest informatieve is.

Als eerste hebben we onderzocht welke hogeschool welke ELO gebruikt. Deze lijst ziet er zo uit:

Hogeschool	ELO	Toekomst
HvA	BSCW (Basic Support for Cooperative Work)	Dit systeem wordt hogeschoolbreed gebruikt. Het is geen echte ELO, maar meer een zeer geavanceerd systeem voor bestandsbeheer, waarop elke groep en elk individu eigen mappen heeft en een communicatiefunctie. Het is niet erg geschikt om onderwijs mee te arrangeren. Naar verwachting zal de HvA binnen een jaar nog een echt Learning Management System er bij aanschaffen. Het ziet ernaar uit dat dit Blackboard wordt.
HW	Blackboard	Blijft Blackboard. Men is zeer tevreden.
FH	N@tschool	Blijft N@tschool . Men is hier ook erg tevreden mee.
CHE	Topshare	Licht onzeker. De afdeling Onderwijs en ICT en de coördinatoren van opleidingen zijn redelijk enthousiast over Topshare, en zeker over de nieuwe ontwikkelingen die Topshare heeft ingezet. De afdeling ICT is minder positief. In de beleidsontwikkeling is de evaluatie van Topshare opgenomen en wordt de keuze voor Topshare opnieuw gemaakt of wordt een andere ELO overwogen.
HAN	Blackboard	Blijft Blackboard.

Tabel 1 De ELO's per hogeschool

De contentketen als uitgangspunt

De 'contentketen' is de weg die content van de producent af legt naar de ELO van de onderwijsinstelling. De contentketen voor het traditionele 'boekmodel' was ons

uitgangspunt bij het formuleren van vragen aan onze respondenten. Elke stap in deze keten hebben we onderzocht.

Tabel 2 De contentketen voor een boek en een reader

In de scenario's die we hebben geschreven komen alle stappen uit deze contentketen terug, maar nu uiteraard voor digitale content die in een ELO gelezen of bekeken wordt.

Vijf lange gesprekken en vele telefoontjes en mails

Bij onze opzet voor het onderzoek zijn we uitgegaan van gesprekken met vertegenwoordigers van alle vijf betrokken hogescholen (Fontys Hogescholen – FH, Christelijke Hogeschool Ede – CHE, Hogeschool Windesheim – HW, Hogeschool van Amsterdam – HvA en Hogeschool Arnhem Nijmegen – HAN). In onze ‘tournee’ hebben we echter de HAN niet kunnen bezoeken, omdat het niet is gelukt een afspraak te maken met betrokken docenten. Onze contactpersoon, Mariel van Pelt, gaf aan dat er bij SPH nog geen visie was ontwikkeld op het gebruik van de ELO.

Bij de hogescholen die we wel hebben bezocht hebben we voornamelijk gepraat met betrokkenen bij SPH Competent. Deze mensen zijn nu eenmaal het verst in hun visievorming op het inzetten van de ELO en bleken over het algemeen bij de SPH-opleiding daar het meeste invloed op te hebben.

Jean Jamin van Fontys Hogescholen was voor ons een belangrijke informant. We zijn ons er echter terdege van bewust dat zijn visie en ervaringen ver vooruitlopen op ‘het peloton’. Een uitzondering vormt de Hogeschool van Amsterdam. Hier hebben we slechts een kort gesprek gehad met een docent, maar wel twee uitgebreide gesprekken met twee andere personen met invloed op het ICT-beleid, namelijk de ICT-coördinator van het instituut SAO en een medewerker van OrO, de dienst Onderwijsresearch en Ontwikkeling. Deze medewerker heeft veel kennis van de visie op gebruik van ELO’s op de HvA in brede zin, maar ook specifiek voor het instituut SAO.

Confronterende stellingen in plaats van open vragen

Na het eerste gesprek op de Christelijke Hogeschool Ede realiseerden we ons dat het stellen van open vragen een nog vrij diffuus beeld opleverde van de wensen aldaar, nu en in de toekomst. Daarom hebben we een aantal prikkelende stellingen geformuleerd op basis van onze eerste informatieanalyse en op basis van de uitkomsten van het gesprek met Johan van Vugt van CHE. U vindt de stellingen in de bijlage.

Ze zijn verdeeld over het domein van onderwijsontwikkeling in de ELO, selectiemogelijkheden, afrekenopties en nog enkele technische zaken die we destilleerden uit de contentketen. De stellingen lopen van een vrij traditionele visie op het arrangeren van onderwijs tot zeer innovatief. Met opzet spreken sommige stellingen elkaar tegen, zodat respondenten zich wat meer gedwongen voelen een richting te kiezen. Bij onze stellingen hebben we ons met opzet niet laten leiden door business modellen die momenteel vanuit de uitgevers als onmogelijk worden gezien of juist als heel wenselijk. Om zoveel mogelijk betrouwbare informatie te verzamelen – het doel van dit onderzoek – leek het ons belangrijk ons zo open mogelijk op te stellen. We hebben onszelf dan ook niet als vertegenwoordigers van de opdrachtgevende uitgevers opgesteld, maar als neutrale onderzoekers.

Scenario’s

In de offerte hebben we op verzoek van de opdrachtgever de mogelijkheid opgenomen om scenario’s te presenteren. Die presentatie zou bestaan uit een scenario dat de wensen van de markt weergeeft, en een scenario dat voor de aanbieders het meest voordelig is. Nu ons helder is geworden dat we niet kunnen spreken van ‘de wensen van de markt’, hebben we voor een andere indeling van scenario’s gekozen. Namelijk:

- A. Het scenario van de sturende vernieuwers;
- B. Het scenario van de tastende experimentelen;
- C. Het scenario van de afwachters.

Deze drie scenario's vertrekken alle vanuit de werksituatie en de behoeftes van de docenten (en hun management). Vervolgens schetsen ze hoe de uitgevers daarop kunnen reageren. In het scenario van de sturende vernieuwers (A) zien we dus zowel de docenten als een partij die sturing geeft aan haar onderwijsvernieuwing en de inzet van de ELO daarbij, als de uitgevers. Uitgevers kunnen de vernieuwing van hun business model immers ook sturen. We gaan er in dit scenario van uit dat zij samenwerking zoeken met hun collega-uitgevers en met andere partijen die het nieuwe business model mogelijk maken. We noemen de docenten/opleidingen in dit scenario ook sturende vernieuwers omdat zij het gebruik van hun ELO inbedden in hogeschoolbreed onderwijsbeleid. Een uitgever in dit scenario zou zijn beleid rond het maken en verkopen van digitale content moeten inbedden in zijn totale uitgeefbeleid.

De tastende experimentelen (B) hebben zowel aan de opleidingskant als aan de uitgeverskant wel de motivatie om de ELO te gaan gebruiken en zichzelf te vernieuwen, maar er is weinig sturing. De initiatieven blijven geïsoleerd. De uitgever experimenteert zo nu en dan met de ontwikkeling en verkoop van een digitaal product.

Zowel aan de kant van de opleidingen als aan die van de uitgevers zullen er afwachters zijn. In dit scenario (C) schetsen we wat er dan zou kunnen gebeuren.

De scenario's zijn niet gebonden aan een of meer opleidingen. Bij elke opleiding werken immers zowel docenten die sturende vernieuwer zijn, als docenten die afwachten. Ook tastende experimentelen zien we overal. We constateren wel dat het scenario van de sturende vernieuwers het meeste van toepassing is op Windesheim en Fontys. Tastende experimentelen zien we in Ede en op de HvA en afwachters lijken vooral op de HvA en op de HAN te werken.

De scenario's zijn vooral gebaseerd op de attitude van de mensen die deze scenario's straks werkelijkheid gaan maken. We verwachten dat deze drie scenario's naast elkaar gaan bestaan.

De informatie die we hebben gevonden, hebben we gecategoriseerd naar de stappen in de contentketen. Vervolgens hebben we de stappen die volgens ons samen een scenario vormen onder elkaar gezet.

Scenario A De sturende vernieuwers

1. Ontwikkeling onderwijs met gebruik van de ELO

Beleid

Het is hogeschoolbreed beleid dat docenten de ELO zoveel mogelijk gebruiken voor het arrangeren van hun onderwijs. Het stimuleren door het geven van voorlichting en training en de beschikbaarheid van een helpdesk verschuift naar meer verplichtingen voor docenten (← deze zin begrijp ik niet). Zij moeten bijvoorbeeld hun handleiding digitaal gaan aanbieden en ook hun mededelingen in de ELO plaatsen. De SPH-opleiding maakt een implementatieplan om al het onderwijs in enige vorm digitaal aan te bieden (HW).

De docent werkt binnen een paar jaar intensief in de ELO. Hij ziet deze werkwijze als een voorwaarde om attractief en flexibel onderwijs aan te bieden. Ook verwacht hij dat de ELO op termijn studenten mogelijkheden gaat bieden om hun eigen leerweg te kiezen, op basis van hun competentieprofiel. Studenten doen dan assessments in de ELO waarna de ELO automatisch een studieadvies geeft.

De ELO als gereedschap

De sturende vernieuwer gebruikt de ELO om zijn cursus samen te stellen en om het onderwijs voor zijn studenten te structureren op lesweek, of op een andere volgorde. Hij wil het liefst alle materialen van deze cursus (studieaanwijzingen, mededelingen, opdrachten, communicatie, teksten of multimediale bestanden die bij opdrachten of bij toetsen horen, de toetsen en links naar andere sites) bij elkaar hebben in dezelfde omgeving. Juist de basisstof, de regels van het vak, moeten in de ELO te vinden zijn.

De ELO als dynamische werkplek en centraal archief voor studenten en docenten

'Alles bij elkaar' is voor zowel de student als de docent gewoon praktisch. Het wordt gemakkelijk om over de content te communiceren als alles dat bij elkaar hoort, ook op dezelfde plek bij elkaar staat. Op technisch niveau betekent dit dat de student de bestanden in de omgeving zelf kan openen, of via een link bij de aanbieder terecht komt en dan het bestand kan binnenhalen.

De meeste docenten zijn inmiddels vertrouwd met het importeren van bestanden; het is immers gemakkelijk. Je selecteert simpelweg een bestand op je eigen harde schijf of van het netwerk, en het staat meteen op de goede plek. Het lijkt erg op het samenstellen van een reader, maar dan met een digitale schaar en Prittstift. Net als bij het samenstellen van een reader wil de sturende vernieuwer *zelf* zijn onderwijsconcept bepalen. De auteurs en de uitgeverij kunnen in hun boek wel een mooi didactisch model hebben bedacht, maar dat is ondergeschikt aan de eigen ideeën van de docent, of aan de onderwijsvisie van zijn opleiding.

Het grote voordeel van het gebruik van de ELO ten opzichte van een reader of een boek, is dat de docent zijn cursus in de loop van een blok nog kan aanpassen; hij kan een aanvullende opdracht plaatsen of een te moeilijk stuk theorie uit de cursus halen.

Vraaggericht maakt onvoorspelbaar

Docenten weten op het moment dat ze hun module arrangeren niet voor hoeveel studenten ze hem maken. De hogeschool werkt immers in de hoogste jaren zo vraaggericht en dus zo flexibel mogelijk. De student kiest het onderwijs dat hij nodig heeft om zijn competenties te ontwikkelen. Ook weten docenten nog niet hoeveel professionals zich zullen inschrijven voor een module. De opleiding wil immers ook graag maatwerk kunnen leveren aan professionals die voor nascholing komen. Op het moment van arrangeren weten docenten nog niet hoeveel readers ze moeten laten maken, of hoeveel boeken de studentenboekhandel moet aanschaffen. Juist daarom vinden zowel docenten als ICT-coördinatoren en medewerkers van het bedrijfsbureau het werken met een ELO ideaal. Dit is immers onafhankelijk van het aantal gebruikers, zodat je nooit met overtollige readers zit. Ook voor studenten van elders in het land die alleen die ene module willen volgen, is het aanbod via een ELO ideaal omdat zij onafhankelijk van tijd en plaats kunnen studeren en alle benodigde documenten altijd digitaal beschikbaar hebben. De hogeschool gebruikt deze mogelijkheid als USP voor haar aanbod.

Studenten prikkelen docenten de ELO te gebruiken

Studenten gebruiken uit zichzelf de ELO. Ze zijn positief over de communicatiemogelijkheden en de archieffunctie. Ze zijn op hun middelbare school al gewend om de pc veel bij het onderwijs te gebruiken en ze accepteren dat ze hun uitwerkingen van opdrachten moeten presenteren in de ELO, of in het portfoliosysteem dat daaraan is gelinkt. Ze vinden het prettig als docenten zelf ook de ELO gebruiken om feedback te geven. Als ze naast de ELO ook nog een boek of een reader moeten gebruiken, vinden ze dat lastig. Ook als het digitale materiaal dat ze moeten bekijken voor een project niet via de ELO toegankelijk is, en zij dus zelf een programma op hun pc moeten installeren, vinden ze dat lastig. Door de attitude van studenten zullen docenten zich geprikkeld voelen om de ELO te gebruiken.

2. Oriëntatie op bruikbare materialen

Brede oriëntatie op flexibel te gebruiken eenheden in teamverband met competenties als vertrekpunt

Een team van docenten gaat samen op zoek naar materialen. Daarbij is niet de vorm van het materiaal (boek, artikel, film, geschreven casus, dagboek van een client, etc) leidend in de oriëntatie, maar de inhoud en de competenties die ermee kunnen worden gedekt. En uiteraard de kwaliteit. Het gaat erom dat het materiaal herkenbare sleutelsituaties uit het beroep als uitgangspunt neemt.

Het gaat er eveneens niet om van wie de materialen afkomstig zijn. De docenten oriënteren zich bij allerlei instellingen, ook bij andere SPH-opleidingen met wie ze steeds meer materiaal uitwisselen. Ze zien de uitgevers als een van de mogelijke aanbieders. Het liefst zouden ze in gesprek gaan met de uitgevers om hun wensen toe te lichten, en om samen didactisch materiaal te maken dat geschikt is voor een ELO: flexibel en actueel. Kleine leereenheden voorzien van metadata, geconstrueerd met de beroepskwalificaties als uitgangspunt. Elke opleiding kan met deze bouwstenen maatwerk maken voor de eigen studenten.

Momenteel stuiten deze docenten op allerlei vragen als ze zich op materialen oriënteren: wat mag ik gebruiken in de ELO?, bij wie moet ik toestemming vragen?, mag ik maximaal 10.000 woorden gebruiken net als bij de readerregeling? Ze willen het graag legaal doen en hebben behoefte aan goede voorlichting over het respecteren van copyright.

Graag zoeken op één plek met veel ingangen

Als de uitgevers de handen ineen slaan en samen een catalogus aanleggen van al het digitale materiaal dat zij in de aanbidding hebben, dan kunnen docenten zich in deze catalogus oriënteren. Dit zou het zoekproces voor hen efficiënter maken. Ze zouden deze service zeer waarderen. De uitgevers kunnen dit in eigen hand houden en bijvoorbeeld ontwikkelen onder de vlag van SPH-uitgevers, maar aangezien zij liever al hun materialen aan alle HBO-opleidingen willen aanbieden, kan dat beter in een breder verband. De uitgevers kunnen samen een portalsite laten ontwikkelen waarop ze hun materialen samen 'in de etalage zetten'.

Uitgevers zouden daarvoor ook de kennis en ervaring kunnen inschakelen van diensten als ENTREE en Davindi van Kennisnet of de Surfspot Gold-winkel van SURFdiensten. Op de websites van deze diensten kunnen docenten dan zoeken op verschillende ingangen naar bruikbare content.

Docenten willen graag zoveel mogelijk ingangen/zoekmogelijkheden:

- trefwoorden op inhoud;
- trefwoorden op beroepskwalificatie en competentie;
- niveau;
- soort leerbron (grafiek, opdracht, casus, met links verrijkte theorie, etc.);
- NUR;
- Siso-indeling;
- opleiding.

Bij zijn oriëntatie wil hij direct zoveel mogelijk over de aangeboden 'learning objects' weten:

- van wie is het?
- wie heeft het gebruikt en hoe zijn de ervaringen?
- wat kost het?
- hoort het bij een boek?
- eventuele technische beperkingen, etc.

Voeg metadata toe

Voorwaarde daarvoor is dat de aanbieder het object heeft voorzien van metadata. Dit is een standaard van kenmerken van het object die alle aanbieders en afnemers kennen en hanteren. In deze metadata kan een klant antwoord vinden op bovenstaande vragen. Zo is het aanbod voor alle partijen transparant en vindbaar. Mensen van Kennisnet hebben ervaring met het coördineren van een samenwerkingsproject van aanbieders en afnemers in de BVE om metadata te ontwikkelen. Ook de SURF Six-groep beschikt over deze expertise.

Digitaal beoordelingsexemplaar met advies

Liefst wil een docent het object ook direct kunnen bekijken. Een boek kan de docent immers ook in de winkel bekijken of (bijna) gratis ter beoordeling krijgen. Hij wil het object dus een tijdje 'op zicht'.

Terwijl docenten zich oriënteren willen ze ook graag voorbeelden zien van combinaties van leereenheden waarmee ze een competentie kunnen afdekken. Ze willen immers graag zo klein mogelijke objecten aan elkaar kunnen schakelen en weer los maken, maar willen ook graag een goed overzicht hebben van de mogelijkheden. Ze weten zelf nog niet wat de ideale omvang (het aggregatieniveau) van een leereenheid is, maar zolang ze een link zien met de beroepskwalificaties, kunnen ze zich een voorstelling maken van de toepassing van de objecten. Maar de competenties mogen zeker niet de enige zoekingang zijn. Deze zijn immers niet op elke opleiding hetzelfde geformuleerd.

Eén inlogcode

Docenten zijn net gewone mensen en vergeten dus ook welke logincode en welk wachtwoord ze ook alweer bij welke site hadden opgegeven. Daarom willen ze graag met dezelfde code bij alle aanbieders kunnen rondneuzen. ENTREE van Kennisnet kan dit mogelijk maken als de uitgevers zich hierbij aansluiten, zoals Nijgh Versluys bijvoorbeeld al heeft gedaan voor de methode *Traject*.

Met zijn digitale sleutel kan de docent al het aanbod van uitgevers bekijken. Dit materiaal is toegankelijk via een link van ENTREE naar de site van de uitgeverij.

Bij zijn oriëntatie ziet hij direct of zijn opleiding een licentie heeft op het object en wat de kosten zijn.

3. en 4. Een voorselectie maken en vervolgens een keuze

De docent overlegt voorafgaand aan zijn keuze met de ELO-coördinator van de opleiding. Deze adviseert over de technische en didactische aspecten en helpt hem ook de rechten te regelen.

De docent wil het liefst de gevonden leereenheden meteen in de ELO importeren om zijn cursus te arrangeren. De docent weet dat hij alleen materialen direct mag importeren waarvoor de opleiding of de mediatheek een licentie heeft afgesloten met de aanbieder. Als die er nog niet is, gaat de ICT-coördinator of de mediatheek eerst in onderhandeling met de aanbieder of met SURFdiensten over een licentie. Als de voorwaarden van de aanbieder niet aantrekkelijk zijn, en de kosten voor de student of de opleiding zijn te hoog, kan de docent het materiaal niet gebruiken.

Docenten van verschillende hogescholen kunnen hun behoeftes uitwisselen en presenteren zich gezamenlijk aan de uitgever of aan SURFdiensten als inkopende partij. Gezamenlijk bedingen ze gunstige leveringsvoorwaarden voor de producten die ze willen gebruiken. Als SURFdiensten voldoende vraag heeft gekregen naar de 'productgroep' die een docent wil gebruiken, benadert SURF de eigenaar voor het afsluiten van een licentie. Als dat is geregeld, kan de docent de bestanden via SURFSPOT Gold importeren.

5. Uitgever stelt de content ter beschikking aan de klant via een verkoopkanaal

Licentie op het gebruik van een database met leereenheden van één uitgever

De uitgever biedt de opleiding een complete catalogus aan met voor de opleiding relevante leereenheden. Deze catalogus is verdeeld in verschillende productgroepen die een inhoudelijke samenhang hebben. Voor het gebruik daarvan sluit de opleiding een licentie af met de uitgever. Licenties kunnen worden afgesloten op basis van staffels naar rato van het aantal studenten dat de content naar verwachting zal gaan bekijken, en het aantal productgroepen dat de hogeschool afneemt. De hogeschool kan deze hele catalogus of database in een keer op haar netwerk zetten, waarna docenten en studenten eruit kunnen putten; uiteraard binnen de licentieafspraken.

Alternatief 1: Webwinkel beheerd door samenwerkingsverband van uitgevers

De SPH-uitgevers starten gezamenlijk een webwinkel waarin ze hun leereenheden ter beschikking stellen aan klanten. Klanten kunnen na betaling de content downloaden die ze nodig hebben. De uitgevers bieden ook de dienst aan om zelf een kant-en-klare cursus te arrangeren die direct in een ELO kan worden geïmporteerd. De klant meldt zich aan als institutionele klant of student en wordt vervolgens door een snelle aankoop- en downloadwizard geleid.

Alternatief 2: De winkel staat bij SURFdiensten

De uitgever schakelt SURFdiensten in als verkoopkanaal. De uitgever biedt een of meer productgroepen aan SURFdiensten aan. Als de uitgever kan aantonen dat er behoefte is aan zijn aanbod, zal SURF graag de content in licentie willen nemen. In de licentie zijn afspraken vastgelegd over de producten zelf, de prijs, het gebruiksrecht en de gebruikersondersteuning. Er zijn momenteel vier licentiemogelijkheden: fixed price, normatief op basis van aantal ingeschreven studenten, gebruikerslicentie naar rato van

aantal gebruikers, en stukslicentie met de Slim-licentiekaart. Afnemers bestellen leereenheden die uitgevers in licentie hebben gegeven via de Surfspot Gold winkel. De leereenheden staan op een server van SURF of op de eigen server van de uitgever; dat maakt niet uit. SURFdiensten zal geen marketinginspanningen verrichten voor de aanbieders, maar communiceert wel aan alle aangesloten instellingen het aanbod. SURFdiensten staat open voor gesprekken met de aanbieders over licentiemogelijkheden en looptijden e.d.

Hoewel dit ons het aantrekkelijkste alternatief lijkt, kleeft er ook een nadeel aan. SURFdiensten is opgericht voor de onderwijsinstellingen, en heeft als doel voor de aangesloten instellingen de gunstigste condities te bedingen bij de aanbieders. Voordelen zijn er ook. De mediatheek van een hogeschool heeft vaak al contracten lopen voor licenties op software en zal voor de hogeschool een goede vertegenwoordiger zijn bij de onderhandelingen met SURF en met de uitgevers. SURF beschikt over veel ervaringskennis met dit business model en heeft via allerlei samenwerkingsverbanden met Kennisnet en de Digitale Universiteit toegang tot kennis en softwareapplicaties die een veilige en transparante contentketen mogelijk maken.

Alternatief 3: Doe alsof je net zo groot bent als Amerikaanse uitgevers

De uitgever (of een club van vernieuwende uitgevers) zoekt samenwerking met Blackboard en [N@tschool](#) Nederland. Deze partijen hebben immers dezelfde klanten als de uitgevers. Gezamenlijk kunnen ze deze klanten digitale cursussen aanbieden. Plaatsing van content en toegang voor studenten wordt in dit samenwerkingsverband geregeld. De uitgevers profiteren zo van de contacten en afspraken die er al zijn tussen hogescholen en ELO-aanbieders. Docenten vinden in hun ELO-omgeving een eenvoudige functionaliteit voor het importeren van de content. Het zijn 'course cartridges', meestal bestanden in aanvulling op de inhoud van een tekstboek, bijvoorbeeld een handleiding, animaties, video of tests. De docent heeft mogelijkheden om de cursus aan te passen. Studenten kopen een unieke toegangscode voor die cursus bij de campusboekhandel. Zo werken Pearson en McGraw Hill in de VS.

Aanvullende oplossingen voor de readers

Alle opleidingen (dit geldt voor de opleidingen en docenten in alle scenario's) blijven naast de ELO readers gebruiken. Als uitgevers de delen van de boeken die docenten in een reader willen gebruiken digitaal beschikbaar zouden stellen, zou het zoeken van teksten en het samenstellen van een reader veel makkelijker worden. De docent wil niets aan de tekst wijzigen, alleen de paginering aanpassen en er bijvoorbeeld een inleiding of samenvatting bij kunnen plaatsen. De hogeschool zal veel kosten kunnen besparen als een reader digitaal in de ELO kan worden klaargezet en de student hem zelf kan (laten) printen. Nu maakt een opleiding vaak meer readers dan er worden afgenomen.

Heel vergaande samenwerking tussen uitgevers

SPH-uitgevers kunnen er samen voor kiezen om pakketten samen te stellen voor de Sociaal-Agogische opleidingen en daarmee het stuur samen in handen te nemen. Zo'n pakket bevat alle leverbare leereenheden van alle uitgevers waarmee alle competenties gedekt kunnen worden. Dit betekent dat de uitgevers ook gezamenlijk content gaan ontwikkelen. Het pakket wordt elk jaar geactualiseerd, want dat vinden de afnemers nu juist zo'n voordeel van digitale content.

De opleiding waar de docent aan verbonden is, besluit deze hele database af te nemen en in het Learning Content Management System te plaatsen. De opleiding heeft in één keer alle rechten afgekocht. De prijs is afhankelijk van het aantal studenten dat bij de opleiding staat ingeschreven. De docenten zijn vervolgens vrij om te gebruiken wat ze willen in de ELO. De docent hoeft zich tijdens het oriënteren dan niet meer af te vragen of zijn opleiding al wel een licentie heeft afgenomen, of dat de kosten voor het gebruik van het object van zijn keuze niet te hoog zijn.

6. Betaling en import van leereenheid

De opleiding betaalt SURFdiensten voor de afgenomen licenties en krijgt dan onmiddellijk toegang tot de content. De student die binnen de ELO een leereenheid wil bekijken wordt via A-Select geleid. Dit is een functionaliteit van SURF. Op basis van zijn LDAP (studentregistratienummer) krijgt hij toegang. Met A-Select kan immers worden gecontroleerd of er voor de toegang is betaald. Deze check duurt slechts enkele seconden. De opleiding berekent de kosten door aan de ingeschreven studenten. Zij betalen eenmalig een bedrag voor het gebruik van alle content in de ELO die zij binnen hun opleiding geacht worden te gebruiken. Na een jaar stellen de opleiding en de uitgever de afspraken bij op basis van geadmistrateerde gebruiksgegevens.

7. Gebruik van content

In dit scenario met veel sturing vanuit de opleiding en vanuit de hogeschool werken studenten en docenten binnen drie jaar elke dag in de ELO. Al het onderwijs wordt digitaal aangeboden. Voor enkele basale theoretische vakken zullen studenten nog boeken aanschaffen. Een deel van de studenten (nascholers, deeltijders en hogerejaars) zoeken zelf binnen en buiten de ELO de leerstof die ze nodig hebben, uitgaande van hun competentieprofiel. Studenten printen uit wat ze graag op papier willen hebben en stellen zo hun eigen readers samen. Van elk stuk tekst wordt binnen de ELO een printversie aangeboden zonder links. Dit kan uiteraard alleen met materialen waarvan de hogeschool de publicatierechten heeft geregeld.

8. De uitgever ontvangt de betaling

SURFdiensten geeft de uitgever op welke instellingen een licentie hebben genomen en onder welke condities. De uitgever factureert vervolgens in een keer alle door instellingen afgenomen content aan SURFdiensten.

Scenario B De tastende experimentelen

1. Ontwikkeling onderwijs met gebruik van de ELO

Nog geen gemeenschappelijke visie

De meeste docenten bij de opleiding hebben zelf nog geen visie op het arrangeren van onderwijs in de ELO omdat ze nog te weinig voorbeelden hebben gezien. Ze willen eerst vrij met voorbeelden kunnen experimenteren voor ze er een visie op kunnen hebben, en een behoefte kunnen formuleren. Ze hebben daar ondersteuning bij nodig van de afdeling ICT en

onderwijs, de aanbieder zelf of van hun collega's in de zelfsturende teams. Als ze het idee hebben dat ze over een vangnet van allerlei begeleidingsvormen kunnen beschikken en zich nergens toe verplicht voelen, staan ze wel open voor inzet van de ELO (dit is onder andere de verwachting bij de HvA). Deze tastende docenten zullen meestal eerst alleen de communicatiemogelijkheden van de ELO gebruiken en pas over een paar jaar hun hele cursus er mee gaan samenstellen. Dan zoeken ze zelf naar digitale content met interactiemogelijkheden. Al experimenterend op een veilige manier gaan ze de voordelen zien. Als ze tenminste niet met allerlei technische en administratieve belemmeringen worden geconfronteerd.

2. Oriëntatie op bruikbare materialen

Behoeftte aan actuele digitale leerstof

De docent heeft het idee dat actuele materialen die een goed beeld van de praktijk geven (in de vorm van casussen, maar ook niet direct casusgebonden), het beste op beeld aangeboden kunnen worden, maar hij zoekt ook actuele teksten. Hij denkt dat hij wel interessante fragmenten op internet kan vinden. Anders neemt hij zelf fragmenten op van tv. Ook benadert hij werkveldinstellingen, bijvoorbeeld via studenten die stage lopen, met de vraag om casuïstiek. Hij heeft nog geen duidelijke ideeën over hoe je dergelijke fragmenten in een ELO kan gebruiken, maar hij staat open voor advies. Hij wil het wel proberen, want zo gek veel anders dan een module op papier ontwikkelen of een reader maken kan het niet zijn. Hem moet niet gevraagd worden hoe groot een leereenheid moet zijn of wat er in de metadata moet staan. Hij weet heel vaag wat dat zijn. Hij verwacht van de aanbieder een visie op import van content in de ELO en ziet liefst een geïntegreerde en zorgvuldig gedidactiseerde studieroute met theorie en opdrachten die hij eenvoudig in de ELO kan slepen, maar als hij tijd heeft en het nodig vindt, wil hij ook wel de content uit elkaar kunnen halen. Hij denkt nog in 'hoofdstukken'. Hij wil wel enige invloed op structuur en hoeveelheid, maar wil zich ook wel laten leiden, liefst door een uitgever, want deze traditionele aanbieders vertrouwt hij het meest.

Graag zoeken op één plek met veel ingangen

Hij zou erg geholpen zijn met een centrale catalogus met alle digitale materialen van alle uitgevers, waarin hij op een Google-achtige manier naar leerstof kan zoeken. Zie Scenario A, stap 2.

3. en 4. Een voorselectie maken en vervolgens een keuze

Op zicht

Als hij een aantal mogelijke fragmenten of digitale teksten heeft gevonden, wil hij er zelf mee rommelen voordat hij de cursus openstelt voor studenten. Hij wordt enthousiast van content waar interactiemogelijkheden aan zijn gekoppeld, zodat zijn studenten worden gestimuleerd om samen een casus te analyseren, of samen een rapport op te stellen op basis van onderzoek van elektronische cliëntendossiers. Als die mogelijkheden er niet zijn, wil hij ze zelf in elkaar kunnen knutselen. Flexibiliteit voor alles, anders valt er niets te experimenteren.

Hoe het precies zit met copyright boeit hem minimaal; dat moet de school maar regelen.

Kiezen

De docent kan geheel zelfstandig kiezen wat hij in de ELO wil importeren. Hij hoeft geen rekening te houden met het onderwijs- of ICT-beleid van zijn hogeschool of met beperkingen van de afdeling ICT. Hij kan er zelf voor zorgen dat zijn studenten toegang hebben tot de leereenheden die hij plaatst. De opleiding houdt alleen in de gaten of hij geen te zware bestanden in de ELO zet, en daarmee het netwerk overbelast.

5. Uitgever stelt de content ter beschikking aan de klant via een verkoopkanaal en 6. Betaling en import van leereenheid

Eigen website als distributiekanaal

De uitgever biedt zijn leereenheden te koop aan op zijn eigen website. Docenten kunnen een code opvragen waarmee ze de leereenheden kunnen bekijken. Als ze een verzameling eenheden willen afnemen voor hun studenten, kunnen zij (of hun bedrijfsbureau) een licentie afnemen bij de uitgever, voor plaatsing in de ELO. In de licentie staan afspraken over het aantal gebruikers en de gebruiksduur. Nadat de uitgever is betaald voor de licentie, kunnen de leereenheden worden gedownload en geïmporteerd in de ELO. Importeren is niet noodzakelijk. De uitgever kan de docent vanuit de ELO ook een link laten leggen naar een pagina op de site van de uitgever waar de student de content kan bekijken.

Alternatief 1: Experiment met verkoop aan studenten

De uitgever experimenteert samen met een van de SPH-opleidingen met de verkoop van leereenheden aan studenten. Vanuit de ELO wordt de student via een link naar de site van de uitgever gestuurd. Daar moet hij zijn inlogcode opgeven (dat kan een code zijn die geregeld is via ENTREE) en kan hij de eenheden die hij nodig heeft aanklikken. Hij ziet direct welke kosten daarmee zijn gemoeid. Hij is zelf verantwoordelijk voor zijn leerproces en moet dus ook zelf kunnen beslissen welke materialen hij koopt.

Als hij de aankoop heeft bevestigd wordt het aankoopbedrag geregistreerd. Een keer per kwartaal stuurt de uitgever de student een rekening. Vervolgens kan de student de content ter plekke gebruiken, of downloaden naar zijn eigen werkomgeving.

Alternatief 2: Uitgever gaat uit van het bekende maar experimenteert met nieuwe verrekenmogelijkheid

De uitgever biedt de content aan in combinatie met een folioprodukt maar de klant is vrij de digitale component erbij te nemen. In de boekhandel of in de Surfspotwinkel kan hij bij het boek een code kopen (een stukslicentie) waarmee hij op de site van de uitgever toegang krijgt tot de content. Als het grote bestanden zijn die veel downloadtijd vragen, kan hij in de Surfspotwinkel een dvd bestellen waar de content op staat.

7. Gebruik van content

De docenten en studenten werken minstens een keer per week in de ELO. Een kwart van de projecten/modules wordt volgend jaar deels via de ELO aangeboden. Dit loopt binnen drie jaar op. Elke module zal deels in de ELO staan. Daarnaast gebruiken de studenten nog wat readers en hebben ze een klein aantal boeken in hun bezit.

Scenario C De afwachters

1. Ontwikkeling onderwijs met gebruik van de ELO

Een boek als vertrekpunt voor een module

Docent kiest op basis van de competenties die hij wil dekken een studieboek en neemt het concept van het boek als uitgangspunt voor het ontwerp van zijn module. De student moet het boek van kaft tot kaft bestuderen, deels in het eerste jaar en deels in hogere jaren. Het boek is een *basisboek* voor de studie. Voor die bijna tijdloze basisbegrippen moet je studenten iets tastbaars kunnen bieden. Denk aan een boek als *Psychologie voor de praktijk* van Jakop Rigter (Coutinho). Juist grote stukken tekst die intensief bestudeerd moeten worden, moet je de student niet in een ELO aanbieden. Hij gebruikt de ELO pragmatisch, bijvoorbeeld om daarop een handig studieschema te plaatsen en de uitwerkingen van de opdrachten uit het boek.

De meest afwachtende variant

De docent ontwikkelt een module met zelf verzamelde casuïstiek en opdrachten, plaatst deze in een reader en voegt daarbij een aantal artikelen of hoofdstukken uit boeken. Studenten kunnen de boeken raadplegen in de mediatheek. Hij gebruikt de ELO niet. Persoonlijk contact tussen studenten onderling en tussen student en docent vindt hij immers het belangrijkste. Bovendien heeft hij weinig affiniteit met de pc en met internet. Geen enkel boek voldoet volledig aan zijn eisen. Hij gaat trouwens over drie jaar met pensioen en vindt het daarom niet meer nodig in zijn eigen ontwikkeling te investeren.

2. Oriëntatie op bruikbare materialen

Docent is niet actief op zoek naar digitale materialen, maar zoekt in de mediatheek, in de boekhandel en in uitgeverscatalogi naar boeken en tijdschriftartikelen. Hij verwacht betrouwbare studiestof in eerste instantie in een boek. Informatie van internet vindt hij lastig toegankelijk en minder betrouwbaar. Het zoeken duurt hem ook te lang.

3. en 4. Een voorselectie maken en vervolgens een keuze

Docenten gaan te werk als in het 'boekmodel' in bijlage 2. Ze kiezen voor artikelen in een reader of voor een boek zoals ze dat altijd al deden. Als er toevallig een verwijzing naar een website, of een cd of dvd bij het boek zit, is dat leuk voor de student. De docent zal er weinig mee doen.

5. De uitgever stelt de content beschikbaar via een verkoopkanaal en 6. Betaling en import van leereenheid

De uitgever biedt digitale content alleen aan in combinatie met een folioprodukt. De student koopt het folioprodukt en de digitale component tegelijkertijd in de winkel. De twee delen zijn samen verpakt. De student mag vervolgens delen van de content in zijn werkruimte in de ELO plaatsen. Hij mag de inhoud echter niet publiceren in mappen die ook voor anderen toegankelijk zijn. Dit is helaas niet door de uitgever te controleren en de opleiding zal het ook niet controleren.

Als de opleiding de content in de ELO wil plaatsen, waar hij door een hele groep te bekijken is, moet de opleiding alsnog een licentie afsluiten bij de uitgever, maar als ze kan aantonen dat alle studenten het boek plus dvd hebben aangeschaft, hoeft daarvoor niet betaald te worden.

Alternatief: digitale readerregeling

De docent koopt een aantal leereenheden of heeft ze ter beoordeling bij de uitgever besteld. Hij geeft aan zijn bedrijfsbureau op dat hij deze in de ELO wil gebruiken. Het bedrijfsbureau regelt de toegang via Stichting PRO. Stichting PRO verrekent het gebruik met de uitgever. Beide partijen vinden dit een lastige regeling, maar bij gebrek aan beter maken ze maar gebruik van de wijziging in de readerregeling van 2001 waarin Stichting PRO ook voor digitaal auteursrechtelijk beschermd werk kan opreden.

7. Gebruik van content

De student is de klant en hij heeft een boek gekocht dat hij gebruikt. Het boek verwijst naar opdrachten of fragmenten op de bijgeleverde dvd of op de website van de uitgever. Vanuit een boek kan moeilijk verwezen worden naar een plek in de ELO. De auteur weet immers niet hoe hij het bestand of deze plek moet benoemen omdat hij geen inzicht heeft in de manier waarop de studenten de ELO gaan gebruiken.

(Opmerking auteurs: adviezen en conclusies zijn op verzoek van de opdrachtgevers verwijderd.)

Juni 2004

Isabelle Langeveld
Susan Krieger

Bijlage Stellingen onderzoek SPH-Competent

Ontwikkelen van onderwijs in de ELO

1. Als het heel gemakkelijk is om materialen van uitgevers in een ELO te zetten, zullen binnen drie jaar alle docenten hun studieroutes gaan maken met gebruik van externe leereenheden.
2. ELO's kennen vaak meerdere niveaus waarop content gegroepeerd kan worden. [N@tschool](#) kent bij voorbeeld:
 - studieprogramma's: corresponderend met vakken of onderwerpen
 - studieroutes: een blok lessen binnen een vak
 - studie-eenheden: een les
 - en studie-items: een opdracht, toetsvraag of casus.

Vespucci, het digitale aanbod van Wolters-Noordhoff, kent studie- of leereenheden: opdrachten, casussen of blokjes theorie.

Uitgevers moeten hun aanbod op het laagste niveau aanbieden. De docenten kunnen deze kleine blokjes vervolgens selecteren en arrangeren tot een les, de lessen tot routes en de routes tot programma's.

3. We moeten tijdens een blok een studieroute of module kunnen aanpassen. Dat kan alleen als materialen als losse leereenheid worden aangeboden.
4. Een leereenheid mag niet te klein zijn. Het beste is een combinatie van een stukje theorie gekoppeld aan een leerdoel, plus een casus met een of meer opdrachten. Met een vaste indeling:
 - Inleiding
 - Doelstellingen
 - Leerstof
 - Casus
 - Opdrachten
5. In deze tijd van vraaggericht onderwijs is het uit de tijd dat studenten geen directe toegang hebben tot de leereenheden die uitgevers voor hen maken. Als ze door een begeleider worden gecoacht, kunnen ze zelf bepalen welke opdrachten bij welke casussen ze moeten uitvoeren om het gewenste niveau van een competentie te bereiken.
6. Het is zinloos om stukken theorie uit boeken in een ELO te plaatsen. Studenten printen deze immers toch uit omdat van het scherm lezen en studeren vervelend is. Alleen casussen en vooral animaties, audio- en videofragmenten zijn interessant omdat deze niet op papier kunnen worden aangeboden.
7. Uitgevers moeten hun content aanbieden in combinatie met een boek. Zo is een samenhangend geheel van aanbod en verwerking van stof gegarandeerd.

Selectiemogelijkheden

8. Uitgevers moeten hun digitale leereenheden aanbieden in een online catalogus die voor docenten doorzoekbaar is. Hierin moeten docenten kunnen zoeken op trefwoord, leerdoel en competentie. De laatste twee zoektermen zijn dan een combinatie van een werkwoord en een object. Deze corresponderen met de competenties waaruit de SPH-opleidingskwalificaties zijn opgebouwd, bijvoorbeeld 'muzisch-agogische methode selecteren'.
9. Uitgevers moeten hun boeken opdelen in leereenheden en deze in hun online catalogus toegankelijk maken zodat docenten eenheden uit verschillende *boeken* van verschillende *aanbieders* kunnen selecteren.
10. Zoeken naar leereenheden *per uitgever* is niet functioneel. Een catalogus moet materialen bevatten van alle relevante uitgevers.
11. Uitgevers moeten voorselecties van hun leereenheden maken op basis van de opleidingskwalificaties. Zo kunnen we in een oogopslag zien welk materiaal er is voor bijvoorbeeld 'belangenbehartiging'.
12. Alle docenten van een faculteit moeten toegang hebben tot een materialencatalogus waarin zowel eigengemaakte eenheden staan als eenheden van uitgevers of instellingen. Docenten mogen bij de selectie van eenheden niet worden belemmerd door de kosten. Kosten moeten voor hen onzichtbaar blijven.

Afrekenen

13. Afrekening is heel eenvoudig als de digitale content aan een boek is gekoppeld; de student koopt een voorgeschreven boek waar een DVD bij ingeseald zit. Als hij wil kan hij die kopiëren naar zijn werkruimte in de ELO.
14. Omdat docenten flexibel onderwijs aanbieden, kunnen we niet precies aan het begin van een studiejaar inschatten hoeveel studenten een bepaalde leereenheid gaan gebruiken. Docenten moeten daarom op de combinatie student-leereenheid kunnen afrekenen met de eigenaar.
15. De opleidingen willen flexibel onderwijs kunnen aanbieden in een individueel arrangement. Het gebruik van materialen van uitgevers in de ELO is onderdeel van dat arrangement, net als het gebruik van een lokaal, de mediatheek, de afname van een blokboek en een aantal docent-uren. De consequentie daarvan is dat de opleidingen het gebruik van de eenheden zelf met studenten moeten afrekenen. Ook authenticatie en autorisatie moet binnen de school geregeld worden en niet door de uitgever.
16. Leereenheden zijn voor verschillende opleidingen binnen een faculteit interessant. Een 'programma ontwerpen voor een cliënt met complexe problematiek' is een

kwalificatie voor SPH maar ook voor MWD. Denk ook aan de brede bachelor Social Work. De afname van leereenheden dient daarom op faculteitsniveau geregeld te worden.

17. De beste afrekenmethode is die waarbij een faculteit met een uitgever *voorafgaand aan* het gebruik een contract sluit voor de afname van een catalogus met 'Zorg'-leereenheden. Hierbij kan de faculteit kiezen uit een staffel van abonnementen op combinaties van pakketten en bundels. Bij voorbeeld:

Pakket	Bundel 1, 50 studenten raadplegen in een periode van een jaar, 10 tegelijk	Bundel 2, 150 studenten, 50 tegelijk	Bundel 3, 300 studenten
A. alleen casussen, alleen koppelen	...euro		
B. casussen, opdrachten en kopiëren			
C. casussen, opdrachten, theorie, koppelen en kopiëren en support			

18. De beste afrekenmethode is uitbesteden aan SURFdiensten. De ICT-marktplaats functionaliteit moet het mogelijk maken dat uitgevers licenties aanbieden aan hogescholen via SURF. Alles gaat dan via internet: het regelen van het recht, het aanschaffen van de bijbehorende media en het verkrijgen van support of een verwijzing naar supportafdelingen van ICT-aanbieders.

19. Als de hogescholen de kosten van het gebruik van materialen uit de ELO doorberekenen aan studenten, is beveiliging op illegaal downloaden of kopiëren een zaak van de hogescholen en niet van de uitgevers.

Technisch

20. Content moet zo flexibel mogelijk aan te bieden zijn. Op technisch vlak betekent dit, importeerbaar of koppelbaar in elke ELO, of andere software voor e-learning (bijvoorbeeld QMP), maar ook los van een ELO. Een bestandje moet bijvoorbeeld ook aan een individuele student kunnen worden gemaïld.
21. Docenten kunnen elk bestandsformaat gebruiken, als het maar volgens SCORM-definities is ingepakt. Want SCORM is de norm binnen ELO's...
22. De afdeling systeembeheer van de hogescholen bepaalt welke bestandsformaten in de ELO mogen worden geplaatst.

